

Міністерство освіти і науки України

Луцький національний технічний університет

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет бізнесу та права

(повне найменування факультету)

Кафедра обліку і аудиту

(повне найменування кафедри)

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»**

**ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ**

спеціальність 071 Облік і оподаткування

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Облік і оподаткування»

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
групи ОПм-21

Сич Андрій Миколайович

(підпис)

Керівник:

к.е.н., доцент

Чудовець Віталій Васильович

(підпис)

Кваліфікаційну роботу

допущено до захисту

«__» _____ 2025 р.

к.е.н., доцент

Гарант освітньої програми:

Жураковська Ірина Володимирівна

(підпис)

Луцьк – 2025 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу та права

Кафедра обліку і аудиту

Ступінь вищої освіти: магістр

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування

Спеціальність: 071 Облік і оподаткування

Освітня програма: ОП «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ к.е.н., доцент Оксана НУЖНА

« ____ » _____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

СИЧУ Андрію Миколайовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи Облікове забезпечення управління сільськогосподарською технікою

Керівник роботи: Чудовець Віталій Васильович, к.е.н., доцент

затверджені наказом закладу вищої освіти від «27» грудня 2024 року №481/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи 13 грудня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи. Нормативно-правові акти з регулювання питань обліку та управління основними засобами підприємства, наукова література, посібники, статистичні довідники, первинні і зведені бухгалтерські документи, фінансова і статистична звітність за 2022-2024 роки.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ

1.1. Економічна суть сільськогосподарської техніки та управління нею

1.2. Нормативне забезпечення обліку сільськогосподарської техніки

1.3. Проблеми обліку основних засобів на сільськогосподарських підприємствах

РОЗДІЛ 2. ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГАЛУЗІ

2.1. Статистична оцінка сільського господарства в Україні

2.2. Документальне забезпечення операцій з сільськогосподарською технікою

2.3. Відображення в обліку та фінансовій звітності операцій з основними засобами

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ

ВИСНОВКИ

5. Перелік графічного матеріалу:

1. Економічна суть поняття «основні засоби»
2. Види сільськогосподарської техніки
3. Класифікація основних засобів за НП(С)БО 7 «Основні засоби»
4. Нормативні акти з бухгалтерського обліку, звітності і оподаткування основних засобів
5. Проблеми обліку сільськогосподарської техніки
6. Аналіз вартості основних засобів за видами економічної діяльності в Україні за 2013-2024 роки
7. Документування операцій із сільгосптехнікою на ТОВ «Агроконцерн»
8. Відображення інформації про сільгосптехніку в обліку і звітності «Агроконцерн»
9. Акт введення в експлуатацію (вибуття) основних засобів
10. Відомість формування первісної вартості об'єкта основних засобів

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Чудовець В.В., доцент		
Розділ 2	Чудовець В.В., доцент		
Розділ 3	Чудовець В.В., доцент		
Нормоконтроль	Тлучкевич Н.В., доцент		
Консультант з ЕОМ	Нужна О.А., доцент		

7. Дата видачі завдання 19 вересня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Обґрунтування теми	до 19.09.2024 р.	
2	Огляд літератури із досліджуваної проблеми	до 26.12.2024 р.	
3	Розділ 1	до 06.03.2025 р.	
4	Розділ 2	до 26.06.2025 р.	
5	Розділ 3	до 06.11.2025 р.	
6	Висновки	до 18.11.2025 р.	
7	Формування переліку джерел посилання	до 21.11.2025 р.	
8	Формування додатків	до 25.11.2025 р.	
9	Оформлення ілюстративного матеріалу	до 28.11.2025 р.	
10	Нормоконтроль	до 02.12.2025 р.	
11	Інструментальна перевірка на академічний плагіат	до 09.12.2025 р.	
12	Представлення кваліфікаційної роботи до захисту	до 13.12.2025 р.	

Здобувач вищої освіти

_____ (підпис)

(Сич А.М.)

_____ (прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (підпис)

(Чудовець В.В.)

_____ (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Сич А.М. Облікове забезпечення управління сільськогосподарською технікою. Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра ОП «Облік і оподаткування» спеціальності 071 Облік і оподаткування. Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2025. 68 с.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку джерел посилання, додатків.

У першому розділі проведено дослідження понять: сільськогосподарська техніка, основні засоби, види основних засобів, управління сільськогосподарською технікою, здійснено оцінку нормативного забезпечення обліку та праць вчених з облікового забезпечення управління основними засобами.

У другому розділі подано статистичну оцінку сільського господарства в Україні, розкрито практику обліку сільськогосподарської техніки та порядок її відображення у фінансовій звітності сільськогосподарських підприємств.

У третьому розділі наведено пропозиції з удосконалення облікового забезпечення управління сільськогосподарською технікою, в тому числі в частині документального забезпечення та відображення в аналітичному обліку.

Основний зміст роботи викладено на 54 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 11 рисунків, перелік джерел посилання із 53 найменування та 4 додатки.

Результати роботи можуть бути використані на практиці в господарській діяльності підприємств сільського господарства.

Ключові слова: сільськогосподарська техніка, управління сільськогосподарською технікою, основні засоби, види основних засобів, облік, фінансова звітність.

ANNOTATION

Sych A. Accounting support for agricultural machinery management. Manuscript. Qualification work of the master of the EP «Accounting and Taxation» in the specialty 071 Accounting and Taxation. Lutsk National Technical University. Lutsk, 2025. 68 p.

The qualification work consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of references, and appendices.

The first section studies the concepts: agricultural machinery, fixed assets, types of fixed assets, agricultural machinery management, and evaluates the regulatory support for accounting and the works of scientists on the accounting support for fixed assets management.

The second section presents a statistical assessment of agriculture in Ukraine, reveals the practice of accounting for agricultural machinery and the procedure for its reflection in the financial statements of agricultural enterprises.

The third section presents proposals for improving the accounting support for agricultural machinery management, including in terms of documentary support and reflection in analytical accounting.

The main content of the work is presented on 54 pages. The work contains 12 tables, 11 figures, a list of references with 53 names and 4 appendices.

The results of the work can be used in practice in the economic activities of agricultural enterprises.

Keywords: agricultural machinery, agricultural machinery management, fixed assets, types of fixed assets, accounting, financial reporting.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ	13
1.1. Економічна суть сільськогосподарської техніки та управління нею	13
1.2. Нормативне забезпечення обліку сільськогосподарської техніки	20
1.3. Проблеми обліку основних засобів на сільськогосподарських підприємствах	25
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2. ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГАЛУЗІ	34
2.1. Статистична оцінка сільського господарства в Україні	34
2.2. Документальне забезпечення операцій з сільськогосподарською технікою	39
2.3. Відображення в обліку та фінансовій звітності операцій з основними засобами	43
Висновки до розділу 2	46
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ	48
Висновки до розділу 3	52
ВИСНОВКИ	53
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	55
ДОДАТКИ	62

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

МСФЗ	–	Міжнародні стандарти фінансової звітності
НП(С)БО	–	Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку
ОЗ	–	Основні засоби
ПКУ	–	Податковий кодекс України
ТОВ	–	Товариство з обмеженою відповідальністю

ВСТУП

Актуальність теми. Управління сільськогосподарської технікою, її раціональне використання є одним із основних факторів забезпечення ефективної роботи сільськогосподарських підприємств, їх стабільності та подальшого розвитку. Забезпечити належне управління можливо лише маючи в розпорядженні достовірну, якісну та повну інформації про її наявність, стан, оцінку, що досягається засобами бухгалтерського обліку та звітності.

Дослідження теоретичних проблем обліку та управління сільгосптехнікою знайшли своє відображення у працях таких вчених як: Бойко Р.В., Вітер С.А., Воронко Р.М., Гончаренко А.І., Кухта К.О., Мельник Т.Г., Олійник Т.Г., Чік М.Ю. та ін.

Практичними питаннями облікового забезпечення управління основними засобами займалися: Буркова Л.А., Задорожний З., Зволь В.О., Костюнік О.В., Смоляр М.В., Сулима М.О., Смірнов Д.Р., Радіонова Н.Й., Черкашина Т.В., Чудовець В.В. ін.

Незважаючи на наявність досліджень з обліку основних засобів на сільськогосподарських підприємствах, окремого дослідження та удосконалення вимагають питання уточнення поняття сільськогосподарська техніка, узгодження класифікації основних засобів в бухгалтерському обліку та податковому законодавстві, розробка документального забезпечення операцій з сільськогосподарською технікою, удосконалення аналітичного обліку та специфіки відображення саме сільськогосподарської техніки. Наведене вище обумовило доцільність вибору теми кваліфікаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота магістра виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри обліку і аудиту ЛНТУ на тему «Розвиток обліково-аналітичного забезпечення формування та контролю звітних показників суб'єктів господарювання» (№д/р: 0123U100955, 2023-2025 рр.).

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи магістра є дослідження та удосконалення облікового забезпечення управління сільськогосподарською технікою на підприємствах галузі.

Для реалізації поставленої мети в кваліфікаційній роботі магістра визначено наступні завдання:

- розкрити зміст понять: сільськогосподарська техніка та управління нею, основні засоби, види основних засобів та ін.;
- оцінити нормативне забезпечення обліку сільськогосподарської техніки;
- виявити актуальні наукові проблеми з облікового забезпечення управління основними засобами на сільськогосподарських підприємствах;
- провести статистичну оцінку розвитку сільського господарства в Україні;
- розкрити особливості документального забезпечення операцій з основними засобами;
- дослідити методику обліку та порядок відображення у фінансовій звітності операцій з сільгосптехнікою;
- запропонувати шляхи удосконалення облікового забезпечення управління сільгосптехнікою.

Об'єктом дослідження є облікове забезпечення управління сільськогосподарською технікою.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти обліку сільськогосподарської техніки як основи управління нею.

Методи дослідження. В дослідженні використано методи систематизації та узагальнення – для уточнення змісту категорій управління, сільськогосподарська техніка, основні засоби, нормативного забезпечення обліку сільськогосподарської техніки; аналізу та порівняння – для оцінки стану сільського господарства в Україні, порядку ведення обліку основних засобів на сільськогосподарських підприємствах; синтезу та аналогії – при виділенні проблем обліку; системний підхід – для знаходження напрямків удосконалення теоретичного, документального та методичного забезпечення обліку сільськогосподарської техніки.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові праці, матеріали науково-практичних конференцій, автореферати дисертаційних досліджень, нормативні акти, професійні видання, статистичні дані та довідники, інформаційні видання та Інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:
набуло подальшого розвитку:

1. Проведено теоретичне та практичне дослідження особливостей системи бухгалтерського обліку та встановлено, що вона виступає одночасно джерелом інформації для управління та інструментом управління сільгосптехнікою. З'ясовано, що під «обліковим забезпеченням управління сільгосптехнікою» варто розуміти сукупність облікових показників про її наявність, стан та оцінку, а також методів обліку, які здійснюють безпосередній вплив на значення таких показників.

2. Для покращення документального забезпечення господарських операцій з основними засобами запропоновано форми Відомості формування первісної вартості об'єкта основних засобів, та Акту введення в експлуатації (вибуття) основних засобів, що дозволить чітко задокументувати операції з формування первісної вартості сільгосптехніки, введення / вибуття основних засобів та спростить ведення обліку, зменшить кількість використаного часу облікових працівників та підвищити якість управління тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці документального забезпечення обліку основних засобів на сільськогосподарських підприємствах, вдосконаленні методичних підходів до їх обліку на підприємствах галузі.

Особистий внесок. Кваліфікаційний робота магістра є самостійно виконаним науковим дослідженням. Під час виконання кваліфікаційної роботи магістра було використано інструменти штучного інтелекту для редагування та форматування тексту при здійсненні теоретичних та прикладних досліджень облікового забезпечення управління сільгосптехнікою виключно як допоміжний засіб для пошуку ідей, уточнення формулювань та опрацювання літератури. Всі

твердження, висновки, результати дослідження, розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору та ґрунтуються на власному аналізі, а отримані результати від генеративного ШІ були перевірені на достовірність та відповідність академічній доброчесності.

Апробація результатів дослідження. Положення цієї кваліфікаційної роботи представлені та апробовані на XVII Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених та здобувачів освіти «Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки» (м. Луцьк, 7 листопада 2025 р., Луцький національний технічний університет).

Публікації. Основні положення кваліфікаційної роботи магістра висвітлено автором в опублікованих тезах доповіді на міжнародній науково-практичній конференції.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку джерел посилання, додатків. Загальний обсяг роботи становить 68 сторінок друкованого тексту, в тому числі 12 таблиць на 18 сторінках і 11 рисунків на 9 сторінках. Робота містить 4 додатки на 6 сторінках, перелік джерел посилання включає 53 найменування на 7 сторінках.

У вступі роботи наведено актуальність теми проведеного дослідження, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення результатів дослідження, подано структуру кваліфікаційної роботи.

У першому розділі «*Теоретичні основи облікового забезпечення управління сільськогосподарською технікою*» вивчено зміст економічних понять по темі дослідження: управління, сільськогосподарська техніка, основні засоби, класифікація основних засобів. Проведено оцінку чинної нормативної бази та проблем обліку основних засобів в сільському господарстві.

У другому розділі «*Облікове забезпечення управління сільськогосподарською технікою на підприємствах галузі*» проведено статистичну оцінку розвитку сільського господарства в Україні, виявлено

практичні особливості облікового забезпечення операцій із сільськогосподарською технікою, їх розкриття у фінансовій звітності.

У третьому розділі *«Удосконалення облікового забезпечення управління сільськогосподарською технікою»* запропоновано шляхи удосконалення облікового забезпечення управління сільськогосподарською технікою в частині документального та методичного забезпечення.

У висновках наведено результати проведених наукових досліджень та пропозиції щодо вирішення проблем облікового забезпечення управління сільськогосподарською технікою.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ

1.1. Економічна суть сільськогосподарської техніки та управління нею

Ведення сільського господарства вимагає наявності для забезпечення технологічного процесу наявності різних видів основних засобів та сільськогосподарської техніки, які б забезпечували весь комплекс робіт: посівних, обробки ґрунту, поливу, внесення добрив, збирання та транспортування врожаю і т.д.

В економічній літературі фактично відсутнє дослідження поняття «сільськогосподарська техніка». Обмежену кількість згадок цього терміну знаходимо і в нормативних актах, однак відповідно до Правила дорожнього руху «сільськогосподарська техніка – це трактори, самохідні шасі, самохідні сільськогосподарські, дорожньо-будівельні, меліоративні машини та інші механізми» [1].

Зміст сільськогосподарської техніки та її призначення розкривається через класифікацію. На практиці розрізняють такі «види сільгосптехніки:

1. Комбайни, трактори, міні-трактори, самохідні машини;
2. Плуги, борони, культиватори, сівалки, розпилювачі, інші навісні та причіпні механізми;
3. Запасні частини, витратні матеріали та комплектуючі – потрібні під час експлуатації [2].

Однак варто відзначити, що сільгосптехніка це не лише комбайни та трактори, до них також них відносяться механізми, перелік яких наведено в додатку А.

Таким чином склад та призначення сільгосптехніки, показує що це частина основних засобів підприємства. З наведеного можна зробити висновок, що

сільгосптехніка – це трактори, самохідні шасі, самохідні сільськогосподарські, дорожньо-будівельні, меліоративні машини та інші механізми, які відносяться до складу основних засобів та забезпечують виконання сільськогосподарських робіт.

Для економічної інтерпретації та облікового відображення таких активів необхідно також дослідити зміст та класифікацію поняття основні засоби. В таблиці 1.1 наведемо економічну суть поняття «основні засоби» в економічній літературі та законодавчих актах.

Таблиця 1.1. – Економічна суть поняття «основні засоби»

Джерело	Економічна суть поняття «основні засоби»
1	2
Податковий кодекс України	«матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 20000 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 20000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік)» [4]
НП(С)БО 7	«матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, виконання робіт і надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)» [5]
МСБО 16 «Основні засоби»	«це матеріальні об'єкти, що їх: а) утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг для надання в оренду або для адміністративних цілей; б) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду» [6]
Агрес О.Г.	«засоби праці у формі матеріальних активів, які утримує підприємство з метою використання у виробничому процесі або здійсненні адміністративних чи соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання яких становить більше ніж один рік, не змінюючи при цьому своїх форм і розмірів, вартість яких є не меншою від законодавчо встановленого розміру та поступово переноситься в міру фізичного спрацювання та (або) морального старіння на вартість готової продукції про-веденням амортизаційних відрахувань [7]
Сук Л. К., Сук П. Л.	«сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і у невиробничій сфері» [7]

Продовження таблиці 1.1

1	2
Кухта К.О., Орошан Т.А.	«уречевлена частина виробничих ресурсів підприємства, що функціонує у виробничому процесі тривалий час, не змінює при цьому своєї натуральної форми і розмірів, а свою вартість переносить на вартість готової продукції поступово, шляхом амортизаційних відрахувань» [8]
Даценко Г.В., Кудирко О.М., Лобачева І.Ф.	«матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва чи поставки товарів, надання послуг, здачі в оренду іншим особам чи для виконання адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких більше одного року, або одного оборотного періоду» [9]

Джерело: сформовано автором на основі джерел [4-9].

Вважаємо, що «визначення запропоноване у міжнародних стандартах є більш широким та прийнятним, але його перший пункт варто доповнити словами або для інших господарських операцій підприємства. Це дозволить наблизити національне та міжнародне законодавство в частині трактування поняття «основні засоби», що є основою для подальшого їх наближення та узгодження. Взагалі, дотримання принципів міжнародного стандарту щодо обліку основних засобів є прогресивним рішенням, яке забезпечує як достовірність, так і зрозумілість облікової інформації для іноземних користувачів» [10].

«Важливу роль для правильного ведення обліку та його раціональної організації відіграє класифікація основних засобів, яка не тільки впливає на відображення їх на субрахунках в бухгалтерській системі, але й на особливості фінансового та податкового обліку (нарахування амортизації, строки корисного використання, складання інвентарних номерів, оцінку та переоцінку, документацію, звітність, а також виникнення можливих податкових різниць у великодохідників-платників податку на прибуток)» [11].

Колектив авторів Бойко Р.В., Чік М.Ю., Побережниченко М.В. відзначають, що «національні стандарти бухгалтерського обліку не ділять основні засоби на виробничі та невиробничі. Тож, будь-які об'єкти необоротних матеріальних активів, які використовуються у виготовленні чи постачанні товарів, наданні послуг, для здачі в оренду чи для реалізації адміністративних і соціально-

культурних функцій, у системі бухгалтерського обліку вбачаються основними засобами та підлягають подальшій амортизації» [12].

Нормативні підходи до класифікації основних засобів знаходимо в національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку. Так, за НП(С)БО 7 «Основні засоби» класифікація основних засобів має вигляд, поданий на рисунку 1.1.

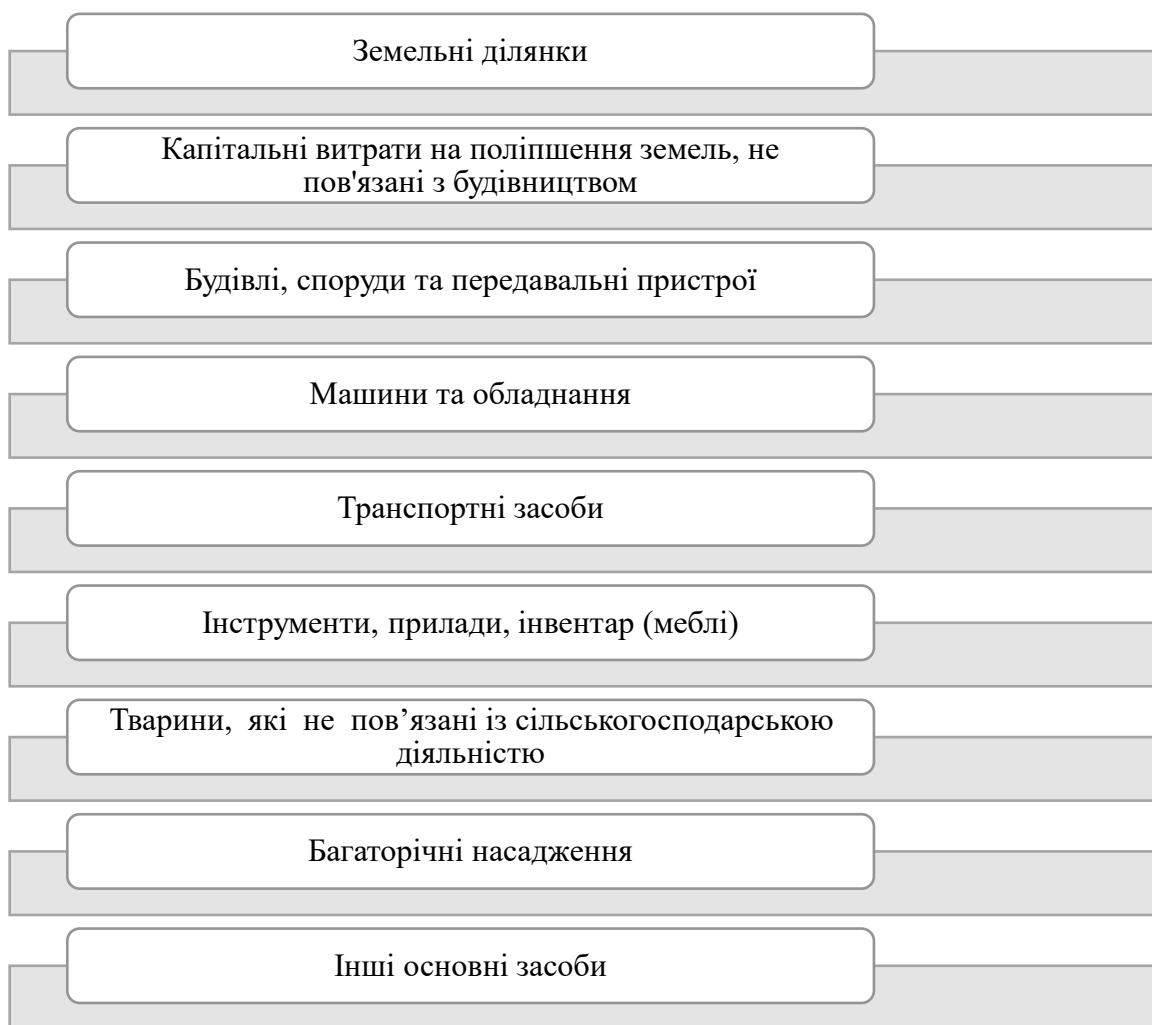

Рисунок 1.1 Класифікація основних засобів за НП(С)БО 7 «Основні засоби»
Джерело: складено автором на основі [5].

Олійник Т.Г., Онопрійчук Д.О., Пшеничний І.С. зазначають, що «класифікація основних засобів на підприємствах є необхідною вимогою для раціональної організації системи управління ними» [13].

Автори вважають, що «основні засоби поділяються за наступними класифікаційними ознаками:

- за ступенем використання (активні та пасивні);
- за призначенням (виробничі, невиробничі);
- за віком (нові та застарілі);
- за вартістю (великі, середні та малі)» [13].

Виходячи з проведеного дослідження вважаємо, що ключовими класифікаційними ознаками при поділі основних засобів є наступні:

- за класифікацією відповідно до НП(С)БО 7 «Основні засоби» – земельні ділянки; капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом; будівлі, споруди та передавальні пристрої; машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, прилади, інвентар (меблі); тварини, які не пов'язані із сільськогосподарською діяльністю; багаторічні насадження; інші основні засоби;

- за використанням у господарській діяльності – виробничі та невиробничі;
- за правом власності – власні та орендовані тощо.

Дослідивши економічну суть та класифікацію сільгосптехніки та основних засобів варто визначити основні підходи до управління ними. Взагалі, «ефективність управління активами підприємства відображається на якості його продукції, прибутку від реалізації товарів і послуг, показниках собівартості та рентабельності, а також на фінансових результатах у цілому» [13].

«Правильне управління основними засобами сприяє досягненню стратегічних цілей, підвищенню продуктивності та рентабельності підприємства. Високоефективні основні засоби допомагають оптимізувати виробничі процеси, що дозволяє знизити операційні витрати. Своєчасно модернізоване обладнання призводить до підвищення продуктивності і зменшення енергоспоживання, що сприяє зниженню собівартості продукції» [14].

При цьому управління основними засобами в сільському господарстві має свої закономірності та особливі моменти. Тут наявні фактори, що стримують оновлення технічного обладнання та основних засобів внаслідок недостатності

фінансових ресурсів, які мають сільськогосподарські підприємства для покращення матеріально-технічної бази. «Це пов'язано з наступними причинами:

- зниження обсягів виробництва аграрної продукції та диспаритет цін;
- сезонність виробництва негативно впливає на обсяг обігових коштів, необхідних для своєчасних розрахунків з партнерами за закупівлю обладнання;
- постійне зниження рентабельності виробництва унеможливорює залучення кредитних ресурсів та коштів інвесторів в аграрний сектор» [13].

Матвійчук Л. подає управління основними засобами як «сукупність взаємопов'язаних методів та засобів, а особливість формування його організаційної структури полягає у конкретизації цілей, функцій і завдань по об'єктах, деталізації норм і нормативів споживання, системи планових й оцінюваних показників ефективності використання основних засобів. Комплексний, системний підхід передбачає всебічний аналіз і вивчення результатів заходів на стадії формування, використання, оновлення й вибуття основних засобів» [15].

На думку Олійника Т.Г. «система управління основними засобами – це сукупність взаємопов'язаних елементів, які забезпечують ефективне управління основними засобами для досягнення підприємством запланованих показників» [13].

В науковій літературі сформовані певні вимоги до якості управління основними засобами. «Якісно організоване управління та облік основних засобів у сільськогосподарських підприємствах повинні бути цілісною, єдиною системою взаємопов'язаних, взаємоузгоджених способів і методів, які охоплюють комплекс облікових процедур з виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації» [15].

Вчені виділяють такі «складові системи управління та обліку основних засобів в аграрних підприємствах:

- цільову: сукупність усіх цілей, на реалізацію яких спрямована управлінська діяльність;

- сільськогосподарського підприємства (підвищення ефективності виконання основних функцій системи);
- функціональну: види управлінської діяльності, необхідні для реалізації основних функцій сільськогосподарського підприємства;
- методологічну: методи, які використовуються в процесі управлінської діяльності усіх видів, тобто забезпечують виконання функціональної частини;
- інструментальну: управлінські рішення, повноваження, засоби інформаційно-матеріального та енергетичного впливу на об'єкт управління;
- технологічну: технологія підготовки, ухвалення і виконання управлінських рішень [15].

Інформаційним джерелом розглянутого вище процесу управління основними засобами є бухгалтерський облік та фінансова звітність, сформована на його основі.

«Система обліку формує інформаційну основу прийняття економічних рішень, тому повинна адаптуватися до новітніх змін суспільних формацій та адекватно реагувати на інформаційні потреби стейкхолдерів щодо ефективного управління необоротними активами. В умовах перманентних трансформацій бізнес-середовища, які визначають нові передумови оперування необоротними активами, усім елементам інформаційної підтримки та супроводу системи управління майном підприємства необхідно своєчасно адаптуватися до соціально-економічних та науково-технічних інновацій» [16].

На нашу думку варто відзначити, що система бухгалтерського обліку виступає крім джерела інформації ще й інструментом управління сільгосптехнікою. Саме тому вважаємо, що під «обліковим забезпеченням управління сільгосптехнікою» варто розуміти сукупність облікових показників про її наявність, стан та оцінку, а також методів обліку, які здійснюють безпосередній вплив на значення таких показників.

1.2. Нормативне забезпечення обліку сільськогосподарської техніки

Особливість бухгалтерського обліку, в основі якого лежить чітке законодавче визначення його основних правил та процедур, зумовлює необхідність детального дослідження законодавчо-нормативного забезпечення обліку сільськогосподарської техніки як основи для її управління.

В таблиці 1.4 наведемо основні нормативні акти з бухгалтерського обліку, звітності і оподаткування основних засобів, складовою яких є досліджувана категорія сільгосптехніки.

Таблиця 1.2. – Нормативні акти з бухгалтерського обліку, звітності і оподаткування основних засобів

Назва нормативного акту	Короткий зміст
1	2
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	«Визначає основні принципи, правові засади державного регулювання, організації та ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємств, зокрема принципи визнання доходів, витрат та фінансових результатів, а також складання фінансової звітності, здійснення інвентаризації. Подає витрати як зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)» [17].
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	«Визначаються мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів. Норми цього Національного положення (стандарту) застосовуються до фінансової звітності і консолідованої фінансової звітності юридичних осіб (далі – підприємства) усіх форм власності (крім банків та бюджетних установ), які зобов'язані подавати фінансову звітність згідно із законодавством» [15].
НП(С)БО 7 «Основні засоби»	«Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби, інші необоротні матеріальні активи та незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи (далі – основні засоби), а також розкриття інформації про Норми Національного положення (стандарту) 7 застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами (далі підприємства) усіх форм власності (крім бюджетних установ та підприємств, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності)» [18].
НП(С)БО 14 «Оренда»	«Визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про оренду необоротних активів та її розкриття у фінансовій звітності» [19].

Продовження таблиці 1.2

1	2
Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій	«Встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій та інших юридичних осіб, зокрема: Рахунок 10 «Основні засоби» призначено для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух власних або отриманих на умовах фінансової оренди об'єктів і орендованих єдиних (цілісних) майнових комплексів, які віднесені до складу основних засобів, а також об'єктів інвестиційної нерухомості. До основних засобів належать матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів і послуг, виконання робіт, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)» [20].
Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку	«Встановлює порядок створення, прийняття і відображення у бухгалтерському обліку, а також зберігання первинних документів, облікових реєстрів, бухгалтерської звітності підприємствами, їх об'єднаннями та госпрозрахунковими організаціями (крім банків) незалежно від форм власності, установ та організацій, основна діяльність яких фінансується за рахунок коштів бюджету» [21]
Податковий кодекс України	«Регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства» [4]. Безпосередньо оподаткування основних засобів стосується стаття 148 ПКУ «Різниця, які виникають при нарахуванні амортизації необоротних активів».

Джерело: складено автором на основі [4; 15; 17-21].

На думку Чудовця В.В. «враховуючи особливості вітчизняного законодавства, бухгалтерський облік основних засобів варто розглядати в контексті двох альтернативних концепцій фінансової звітності – за національними (положеннями) стандартами бухгалтерського обліку (Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби») та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби»)» [22]. В додатку Б подано основні підходи щодо визначення поняття «основні засоби» за цими стандартами.

Основним нормативним актом, який визначає методологічні основи відображення в бухгалтерському обліку операцій з основними засобами є НП(С)БО 7 «Основні засоби». В ньому визначається об'єкт основних засобів як «закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього; конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій; відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів однакового або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс – певну роботу тільки в складі комплексу, а не самостійно; інший актив, що відповідає визначенню основних засобів, або частина такого активу, що контролюється підприємством» [18].

Відповідно до пункту 6 НП(С)БО 7 «Основні засоби» первісна вартість основного засобу складається з витрат, наведених на рисунку 1.2.

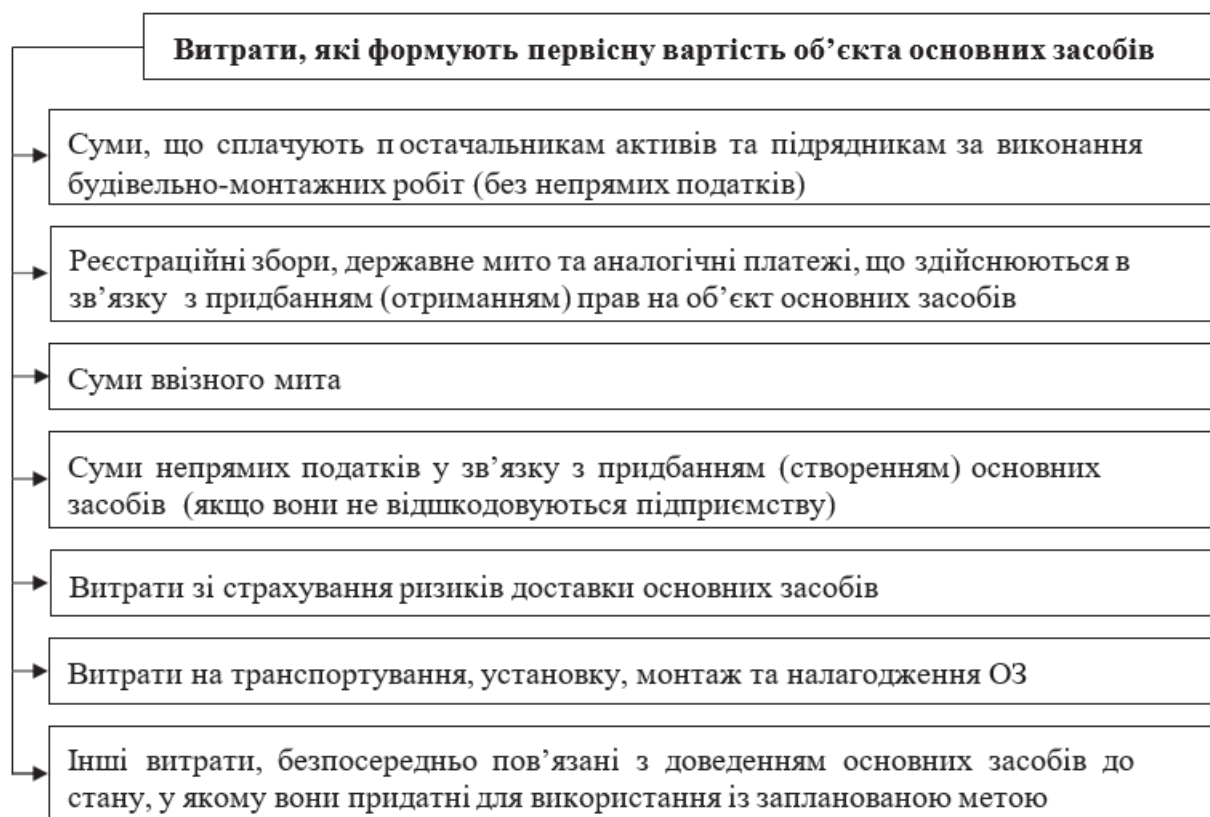

Рисунок 1.2 Склад первісної вартості об'єкта основних засобів

Джерело: складено автором на основі [18].

«Об'єкт основних засобів визнається активом, якщо існує імовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди від його використання та вартість його може бути достовірно визначена» [18].

Нормативним документом, який розкриває порядок відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з сільськогосподарською технікою є Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку (далі – Інструкція 291) [20].

З уточнення економічної суті та класифікації сільгосптехніки можна зробити висновок, що для її обліку відповідно до Інструкції 291 можуть застосовуватися наступні рахунки.

«На субрахунках 104 «Машини та обладнання», 105 «Транспортні засоби», 106 «Інструменти, прилади та інвентар» ведеться облік відповідно машин та обладнання, транспортних засобів, інструментів, приладів та інвентарю» [20].

Доходи та витрати від реалізації основних засобів визнаються та відображаються в обліку згідно з НП(С)БО 15 «Дохід» [23] та НП(С)БО 15 «Витрати» [24] відповідно.

Порядок відображення інформації про основні засоби, в тому числі сільгосптехніку розкривають Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності [25].

«У статті «Основні засоби» наводиться вартість власних та отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, які віднесені до складу основних засобів згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7, а також вартість основних засобів, отриманих у довірче управління або на праві господарського відання чи праві оперативного управління. У цій статті також наводиться вартість інших необоротних матеріальних активів. У цій статті наводяться окремо первісна (переоцінена) вартість, сума зносу основних засобів (у дужках) та їх залишкова вартість. До підсумку балансу включається залишкова вартість, яка визначається як різниця між первісною (переоціненою) вартістю основних засобів і сумою їх зносу на дату балансу» [25].

Щодо нормативного затвердження первинних документів з обліку основних засобів, то вчені вказують на наявні проблеми, що підтверджується і на практиці. «На сьогодні існує практична проблема документального оформлення операцій з основними засобами через втрату чинності 22.01.2021 року наказу Міністерства статистики України «Про затвердження типових форм первинного обліку» від 29.12.1995 р. №352, яким затверджувалися типові форми первинної облікової документації з обліку основних засобів:

ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів»;

ОЗ-2 «Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів»;

ОЗ-3 «Акт списання основних засобів»;

ОЗ-4 «Акт на списання автотранспортних засобів»;

ОЗ-5 «Акт про установку, пуск та демонтаж будівельної машини»;

ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів»;

ОЗ-7 «Опис інвентарних карток по обліку основних засобів»;

ОЗ-8 «Картка обліку руху основних засобів»;

ОЗ-9 «Інвентарний список основних засобів»;

ОЗ-14 «Розрахунок амортизації основних засобів» (для промислових підприємств);

ОЗ-15 «Розрахунок амортизації основних засобів» (для будівельних організацій);

ОЗ-16 «Розрахунок амортизації по автотранспорту» [22].

«Погоджуючись з суттєвою невідповідністю потребам практики, перевантаженістю зайвими показниками цих первинних документів, варто відмітити, що відсутність типових форм за основними операціями із основними засобами (введенням в експлуатацію, ремонтами, списання) призводить до незадовільного документального оформлення господарських операцій, недотримання вимог Положення про документальне забезпечення записів у

бухгалтерському обліку, суб'єктивних висновків податкових органів щодо відсутності у платників податків первинних документів тощо» [22].

Таким чином з проведеного дослідження нормативного забезпечення обліку сільгосптехніки як частини основних засобів можемо зробити висновок про необхідність розробки та затвердження сучасних форм первинних документів, які б відповідали сучасним вимогам та реєстрували необхідну інформацію для потреб управління.

1.3. Проблеми обліку основних засобів на сільськогосподарських підприємствах

Важливість обліку для забезпечення управління сільгосптехнікою зумовлює наявність достатньо великої кількості наукових праць з цього напрямку. При цьому варто відмітити, що переважна більшість їх стосується саме обліку основних засобів. Звідси можна зробити висновок про необхідність дослідження проблем обліку основних засобів як ширшої категорії, що включає і сільгосптехніку також.

Бойко Р.В., Воронко Р.М., Редченко К.І. виділяють «інформаційні потоки, які підлягають документуванню та знаходять своє відображення в системі бухгалтерського обліку:

- 1) витрати, спрямовані на підтримання об'єктів у робочому стані, тобто які пов'язані з ремонтом та технічним обслуговуванням основних засобів і здійснюються для відновлення або збереження первісних економічних вигід;
- 2) амортизація як системний розподіл вартості активу, що амортизується, протягом строку його корисного використання – вартість об'єктів у процесі експлуатації, поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом, що в обліку проявляється через нарахування амортизації;
- 3) капітальні витрати, спрямовані на поліпшення об'єктів та пов'язані з модернізацією, модифікацією, добудовою, дообладнанням, реконструкцією

основних засобів і призводять до ймовірності зростання майбутніх економічних вигід від їх використання в господарській діяльності;

4) зменшення корисності об'єктів основних засобів – утрата економічних вигід у сумі перевищення залишкової вартості над сумою їх очікуваного відшкодування;

5) переоцінка об'єктів як інструмент збереження економічної цінності активів призводить до зміни (збільшення чи зменшення) первісної вартості та забезпечує відображення їх реальної ринкової вартості у фінансовій звітності [7].

Дослідження проведене Чудовцем В.В. теоретичних та практичних аспектів обліку та відображення у фінансовій звітності основних засобів дозволило виділити основні групи проблем, які є актуальними та невирішеними на сучасному етапі (рисунок 1.3).

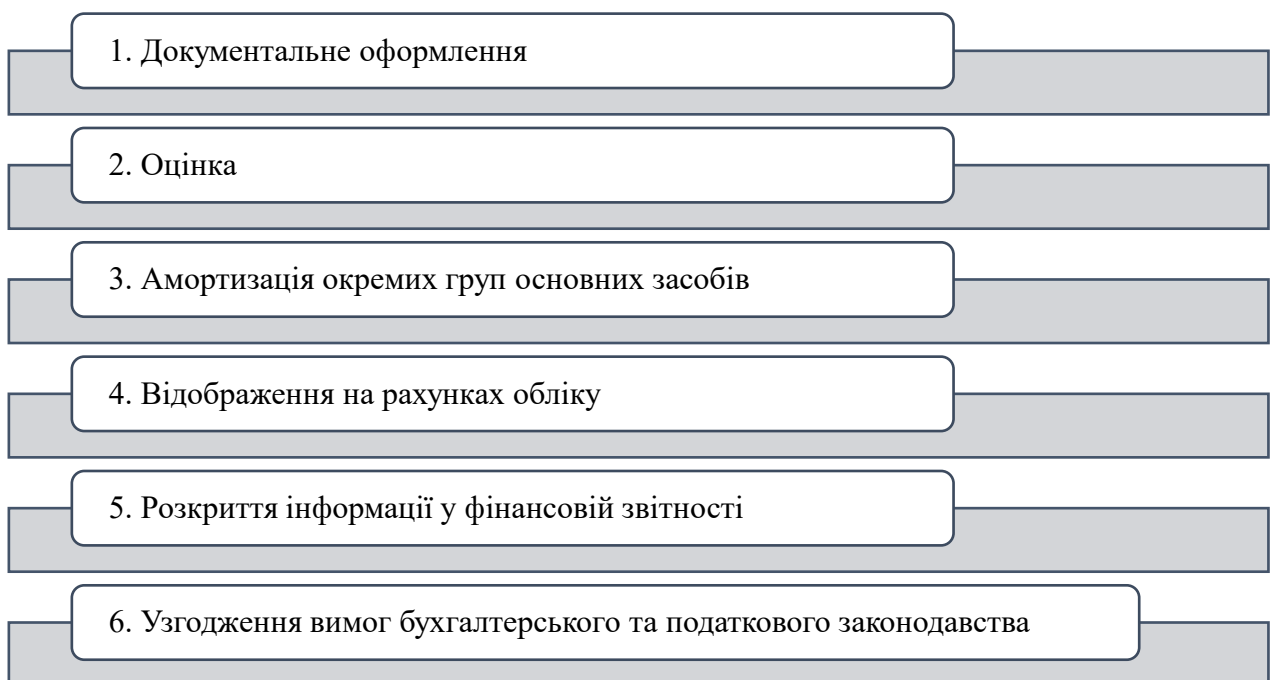

Рисунок 1.3. Актуальні проблеми обліку та звітності основних засобів

Джерело: [22]

До основних завдань з організації обліку основних засобів вчені відносять: «правильне документальне оформлення та своєчасне відображення в регістрах обліку надходження, внутрішнього переміщення й вибуття об'єктів; контроль над зберіганням основних засобів; контроль над затратами на ремонт та

модернізацію основних засобів; правильне обчислення та відображення в обліку сум амортизації; отримання документально обґрунтованих і достовірних даних про наявність та рух основних засобів за місцями їх експлуатації; виявлення результатів від реалізації об'єктів основних засобів або іншого їх вибуття» [7].

Чудовець В.В. виділяє проблему документального оформлення основних засобів. «Погоджуючись з суттєвою невідповідністю потребам практики, перевантаженістю зайвими показниками цих первинних документів, варто відмітити, що відсутність типових форм за основними операціями із основними засобами (введенням в експлуатацію, ремонтами, списання) призводить до незадовільного документального оформлення господарських операцій, недотримання вимог Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, суб'єктивних висновків податкових органів щодо відсутності у платників податків первинних документів тощо» [22].

Автор відзначає «непослідовність регулятора через використання відмінних підходів щодо затвердження типових форм первинних документів за різними об'єктами обліку. Так досі залишається чинним наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів», яким затверджуються типові форми за аналогічними господарськими операціями з нематеріальними активами» [22].

«З метою належного інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку, впорядкування документування операцій, підвищення достовірності та якості обліку, спрощення роботи бухгалтерів, економії ресурсів підприємствами, необхідно провести інвентаризацію усіх скасованих первинних документів та запропонувати форми документів, які б носили рекомендаційний характер» [22].

Окрім документального оформлення важливою проблемою обліку є оцінка основних засобів. «Оцінка активів є ваговою частиною бухгалтерського обліку, тому що присутність кола концепцій вартісного вимірювання об'єктів дає можливість вільно трактувати головні поняття обліку. Оцінка необоротних активів – це грошове вираження первісної (облікової, інвентарної) вартості

об'єктів, які пізніше будуть прийняті в бухгалтерському обліку в ролі основних засобів» [12].

З метою отримання правдивих показників відносно оцінки об'єктів основних засобів варто дотримуватися такого алгоритму дій, наведеного на рисунку 1.4.

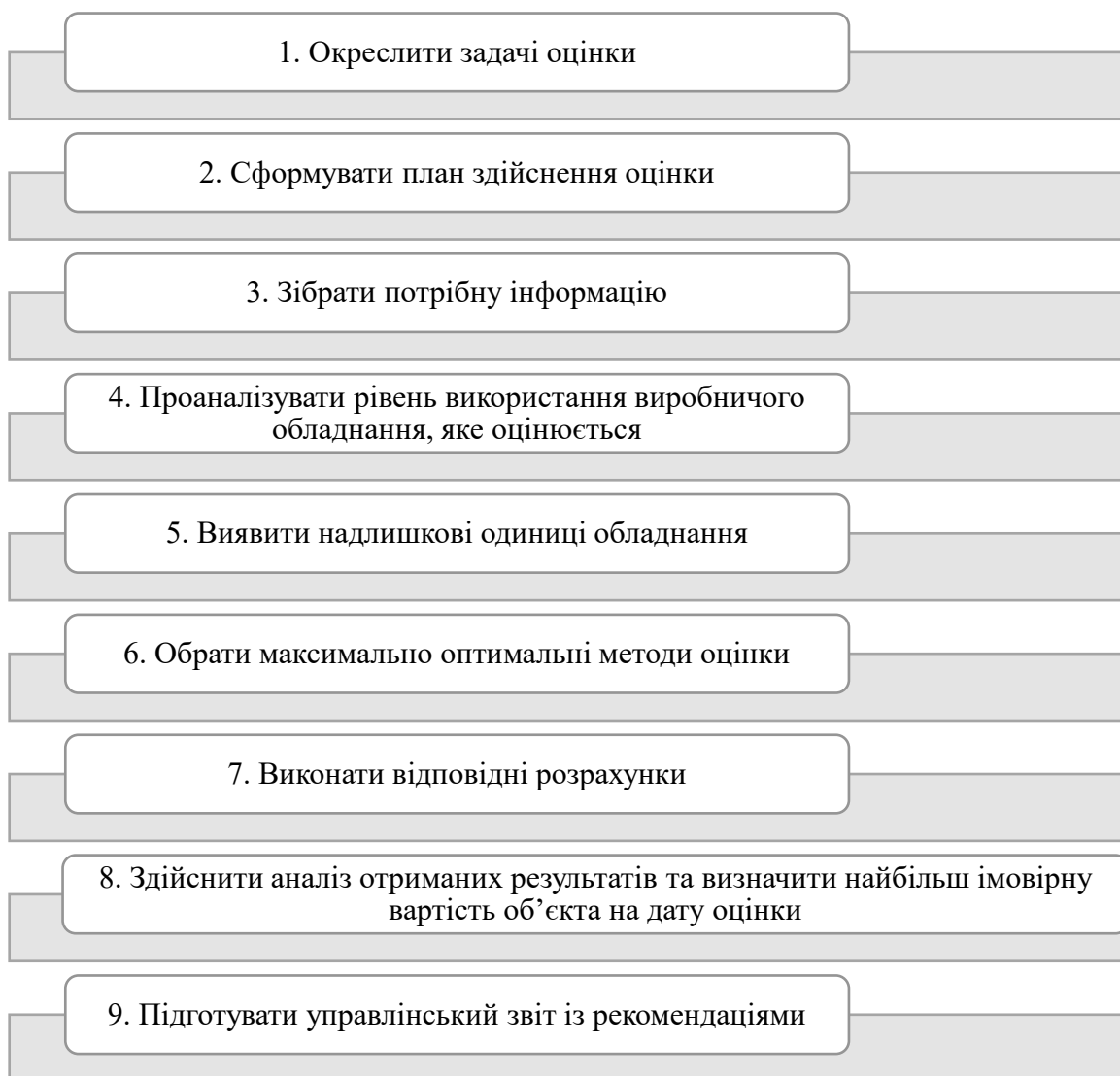

Рисунок 1.4 Алгоритм дій з отримання показників оцінки основних засобів
Джерело: складено автором на основі [12].

Гончаренко А.І. вважає, що «потрібне професійне судження при застосуванні критеріїв визнання об'єктів основних засобів залежно від конкретних обставин та правильна їх оцінка для відображення в бухгалтерському обліку, оскільки від правильності їх визнання та оцінки

залежить достовірність інформації у фінансовій звітності й обґрунтованість управлінських рішень» [26].

Окремою проблемою є поєднання бухгалтерського та управлінського обліку основних засобів. «При формуванні методологічних документів принципи ведення бухгалтерського та управлінського обліку повинні бути зближені. Це можна забезпечити через класифікацію основних засобів, способи оцінки та визнання, а також через систему облікових реєстрів» [7].

На думку вчених Вітер С.А., Гайдучок Т.С., Василенко Т.М. актуальною проблемою також є «проведення порівняльного аналізу бухгалтерського і податкового обліку основних засобів та оцінки узгодженості національних і міжнародних стандартів обліку для визначення його напрямів вдосконалення в контексті сучасних умов у вітчизняній обліковій системі» [11]. При цьому науковці розглядають розбіжності податкового та бухгалтерського трактування щодо:

- визнання;
- класифікації;
- визначення ліквідаційної вартості;
- списання;
- ОЗ соціально-культурного призначення;
- вартісний критерій;
- строк корисного використання;
- встановлення ринкової вартості та інше.

Відзначається також проблема ігнорування вимог пункту 25 НП(С)БО 7 [5] щодо необхідності перегляду ліквідаційної вартості об'єкта основних засобів на кінець звітного року у разі зміни очікуваних економічних вигод від його використання. На думку науковців «небажання втрачати витрати при нарахуванні амортизації, а також труднощі при визначенні зумовлюють прийняття ліквідаційної вартості на нульовому рівні. Для виправлення цієї ситуації варто передбачити в обліковій політиці підприємства необхідність встановлення ліквідаційної вартості об'єкта основних засобів у певному

відсотковому відношенні до його первісної вартості та встановити вимогу щодо обґрунтування нульової ліквідаційної вартості в розпорядчому документі про введення в експлуатацію об'єкта» [22].

Для розв'язання цієї проблеми вченими-економістами рекомендуються також до застосування такі «методи розрахунку ліквідаційної вартості:

- встановлення ліквідаційної вартості на рівні нуля;
- залучення спеціалістів, які, виходячи з особистої практики та положення на ринку, запропонують ідеї стосовно встановлення розміру ліквідаційної вартості;
- взяття за основу вартості матеріальних цінностей, сформованих та оприбуткованих внаслідок ліквідації основного засобу» [12].

На думку вчених «однією з найчастіших проблем ведення обліку за використанням інформаційних технологій є невизначеність способів реєстрації господарських операцій, що, в свою чергу, призводить до їх повторень чи некоректне відображення у звітності, але за наявності регламентуючих документів з питань організації бухгалтерського обліку на підприємстві можна досягти однакового застосування принципів обліку, а різне відображення та трактування тих самих господарських операцій в обліку та звітності буде ліквідовано, що і покращить комунікацію управління» [7].

«При виборі програмного продукту для зручного обліку основних засобів, підприємства мають враховувати наступні принципи:

- системність ведення обліку;
- інформаційний зворотний зв'язок;
- можливість налаштування інформаційної системи під облікову політику даного підприємства;
- сумісність з іншим програмним забезпеченням, що використовується на підприємстві;
- стандартизація і уніфікація документів;
- автоматизація інформаційних потоків і документообігу;
- ефективність» [27].

Крім цього, частина наукових праць пов'язана з дослідженням обліку основних засобів під час війни.

Втрата територій та активів на них, релокації бізнесу, знищення та фактична втрата основних засобів, складність проведення ринкової оцінки, проблеми формування звітності про ОЗ з врахуванням воєнних обставин, спричинили появу нового напрямку дослідження.

Вчені розглядаючи означені проблеми систематизують «висновки про те, що:

1) сьогодні в Україні особливі умови функціонування суб'єктів господарювання, тому щоденно виникають проблемні питання щодо особливостей нарахування амортизації основних засобів;

2) ефективність використання необоротних активів підприємств, залежить від раціонального визначення їх строку корисного використання, ліквідаційної вартості та вибору методу нарахування амортизації;

3) у річній фінансовій звітності інформація про основні засоби, до яких неможливо забезпечити безпечний та безперешкодний доступ, відображаються за даними бухгалтерського обліку» [28].

Війна суттєво вплинула на облік основних засобів вітчизняних підприємств. «Традиційні підходи до визнання, нарахування амортизації та переоцінки основних засобів в умовах війни потребують трансформації. Слід переглянути пункти облікової політики в частині амортизаційних нарахувань, зокрема термін корисного використання основних засобів, ліквідаційну вартість, амортизовану вартість, методи амортизації, що використовуються підприємством» [29].

На основі проведеного дослідження облікового забезпечення управління сільськогосподарською технікою як виду основних засобів ми виділили основні проблеми їх обліку в сучасних умовах (рисунок 1.5).

Розв'язання наведених на рисунку проблем, в тому числі з врахуванням практики обліку на сільськогосподарських підприємствах є важливим напрямком подальших наукових досліджень.

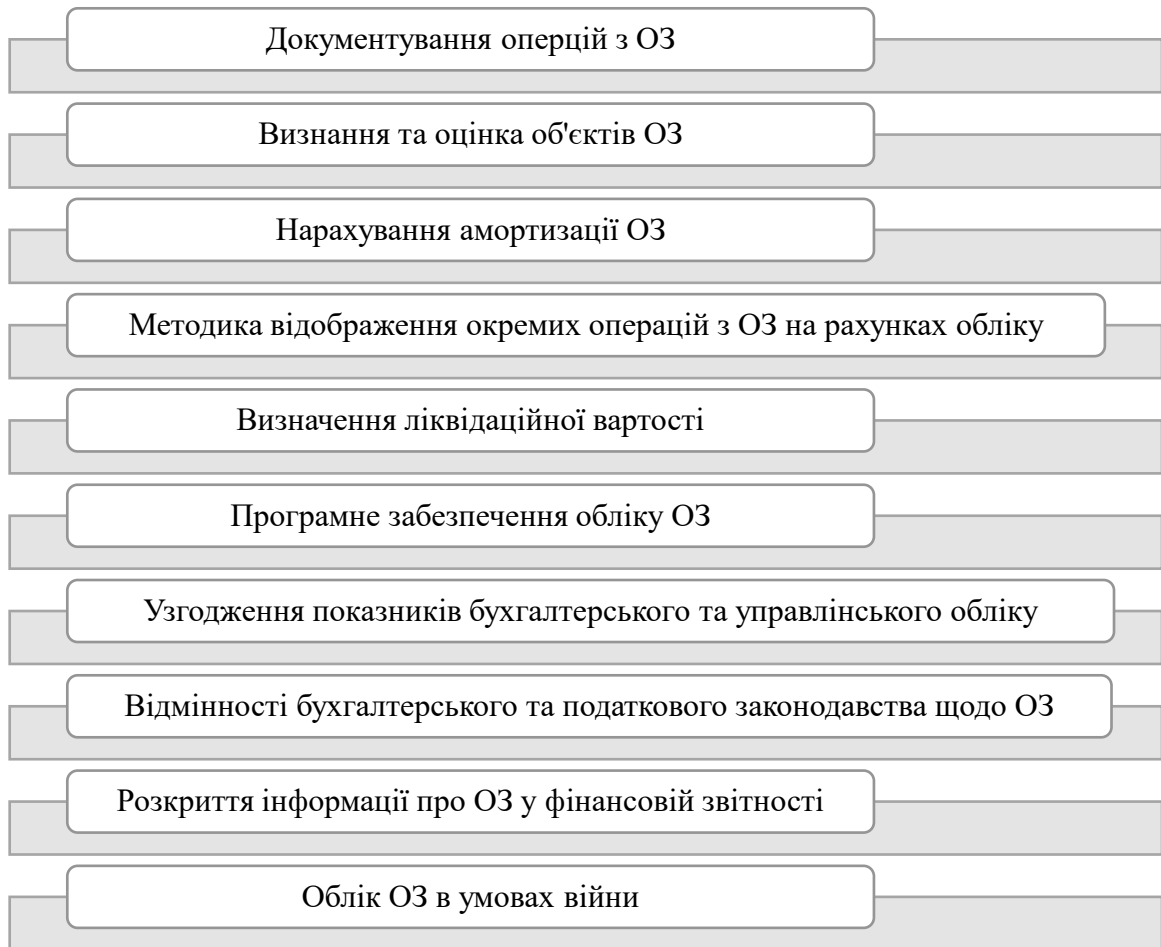

Рисунок 1.5 Проблеми обліку основних засобів
Джерело: самостійна розробка автора.

Висновки до розділу 1

Дослідження науково-теоретичних аспектів облікового забезпечення управління сільгосптехнікою дозволило зробити такі висновки:

1. Уточнено поняття «сільгосптехніка» під якою варто розуміти трактори, самохідні шасі, самохідні сільськогосподарські, дорожньо-будівельні, меліоративні машини та інші механізми, які відносяться до складу основних засобів та забезпечують виконання сільськогосподарських робіт.

2. Виділено основні класифікаційні ознаки основних засобів, які включають сільгосптехніку: за класифікацією відповідно до НП(С)БО 7

«Основні засоби» – земельні ділянки; капітальні витрати на поліпшення земель, не пов’язані з будівництвом; будівлі, споруди та передавальні пристрої; машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, прилади, інвентар (меблі); тварини, які не пов’язані із сільськогосподарською діяльністю; багаторічні насадження; інші основні засоби; за використанням у господарській діяльності – виробничі та невиробничі; за правом власності – власні та орендовані тощо.

3. Доведено, що система бухгалтерського обліку виступає крім джерела інформації ще й інструментом управління сільгосптехнікою. Саме тому вважаємо, що під «обліковим забезпеченням управління сільгосптехнікою» варто розуміти сукупність облікових показників про її наявність, стан та оцінку, а також методів обліку, які здійснюють безпосередній вплив на значення таких показників.

4. Систематизовано основні проблеми обліку сільгосптехніки як частини ОЗ: документування операцій з ОЗ, визнання та оцінка об’єктів ОЗ; нарахування амортизації ОЗ, методика відображення окремих операцій з ОЗ на рахунках обліку, визначення ліквідаційної вартості, програмне забезпечення обліку ОЗ, узгодження показників бухгалтерського та управлінського обліку, відмінності бухгалтерського та податкового законодавства щодо ОЗ, розкриття інформації про ОЗ у фінансовій звітності, облік ОЗ в умовах війни тощо.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГАЛУЗІ

2.1. Статистична оцінка сільського господарства в Україні

Сільське господарство традиційно є пріоритетною галуззю економіки України, яка має надзвичайно велике економічне, екологічне, соціальне значення. Особливо важливим для розвитку країни сільське господарство стало в умовах війни, незважаючи на значні ризики та втрати. За даними сайту Європарламенту у довоєнний час «у 2021 році на сільське господарство припадало 10,9 % ВВП України, в якому було працевлаштовано 2,5 млн осіб, що становить приблизно 14 % від загальної кількості зайнятих. Для порівняння, на сільське господарство припадає 1,4 % ВВП ЄС. Сільськогосподарський сектор забезпечує 4,2 % зайнятості в ЄС, хоча фактична частка значно відрізняється в різних державах-членах» [30].

Значний негативний вплив на галузь спричинило військове вторгнення росії. Також при цьому варто говорити про величезну кількість знищеної та пошкодженої техніки, що має знайти своє відображення в обліку і звітності сільськогосподарських підприємств.

«Збитки охоплюють вкрадені, знищені або пошкоджені активи на загальну суму 10,3 млрд доларів США, а сільськогосподарська техніка становить 56,7 % від втраченої вартості. За оцінками, 181 000 одиниць сільськогосподарської техніки були пошкоджені або знищені, а 2,8 млн тонн зерна, 1,2 млн тонн олійних культур, 124 000 тонн добрив і 11,6 млн літрів палива вважаються втраченими або викраденими» [30].

В таблиці 2.1 наведемо обсяг реалізованої продукції за усіма галузями та сільським господарством в Україні в 2025-2024 роках.

Таблиця 2.1. – Обсяг реалізованої продукції за усіма галузями та сільським господарством в Україні в 2015-2024 роках

Рік	За усіма галузями економіки, млн. грн	Сільське господарство, млн. грн	Частка сільського господарства, %
2015	5716431	372033	6,5
2016	6877077	414800	6,0
2017	8467032	467636	5,5
2018	10148847	540509	5,3
2019	10725443	572748	5,3
2020	11285579	624070	5,5
2021	15240051	943489	6,2
2022	11485855	682412	5,9
2023	14052752	782619	5,6
2024	16459432	887333	5,4

Джерело: складено автором на основі [31].

На рисунку 2.1 зобразимо динаміку обсягу реалізованої продукції за усіма галузями та сільським господарством в Україні протягом 2015-2024 років.

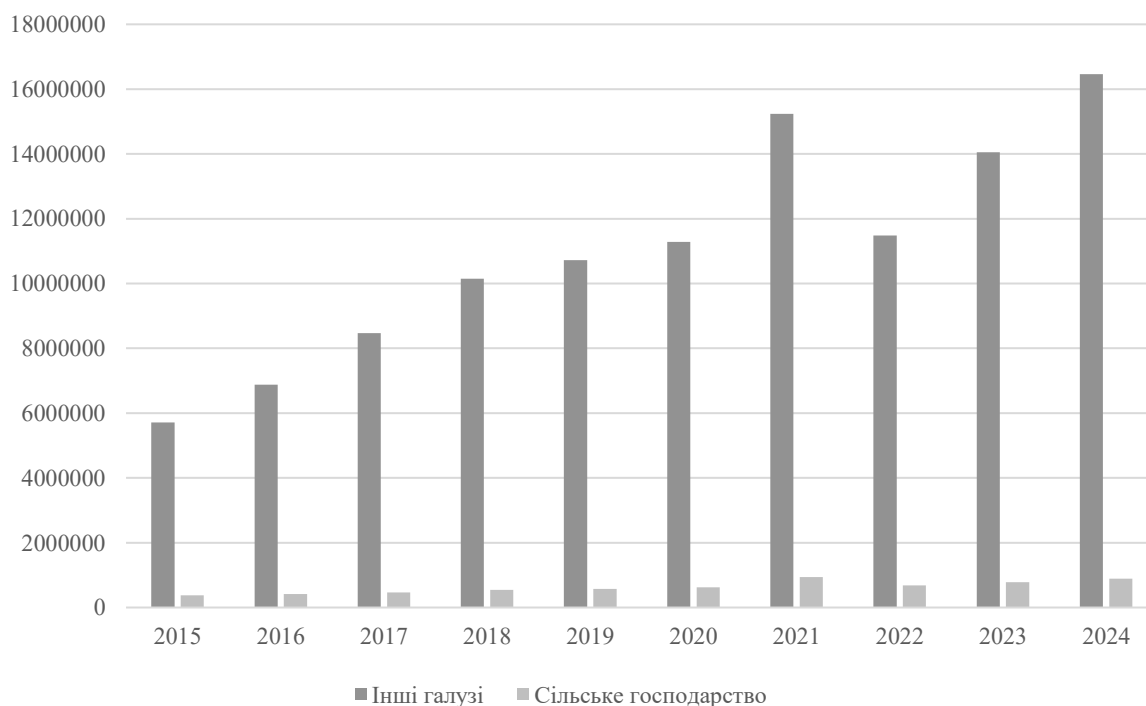

Рисунок 2.1 Динаміка обсягу реалізованої продукції за усіма галузями та сільським господарством в Україні протягом 2015-2024 років

Джерело: складено автором на основі [31].

З даних таблиці та рисунку бачимо, що постійне зростання обсягу реалізованої продукції як за усіма галузями економіки, так і сільським господарством в Україні протягом останніх 10 років. У 2024 році обсяг виготовленої продукції (товарів, робіт, послуг) склав 887333 млн. грн.

На рисунку 2.2 зобразимо частку сільського господарства в загальному обсязі реалізованої продукції в Україні в 2024 році.

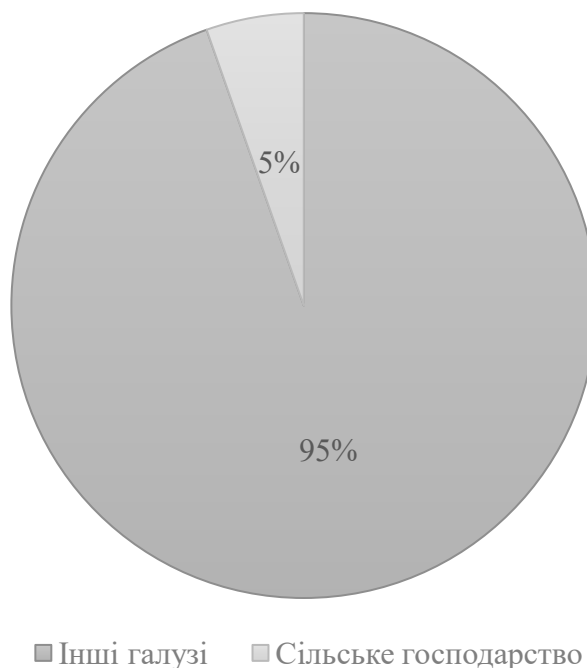

Рисунок 2.2 Частка сільського господарства в обсязі реалізованої продукції в Україні в 2024 році

Джерело: складено автором на основі [31].

Таким чином, у 2024 році частка сільського господарства в загальному обсязі реалізованої продукції становить 5%.

В таблиці 2.2 наведемо наявність та стан матеріальних необоротних активів станом на кінець 2054 року.

На основі даних таблиці 2.2 розрахований коефіцієнт зносу матеріальних необоротних активів по сільському господарству та економіці в цілому на кінець 2024 року становить 44,7 та 54,8 відсотків відповідно.

Таблиця 2.2. – Наявність та стан матеріальних необоротних активів станом на кінець 2024 року

Галузь	Первісна (переоцінена) вартість активів на кінець року, тис. грн	Амортизація за рік, тис. грн	Залишкова вартість активів, тис. грн
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	841107651	57064046	465001691
Промисловість	4613689865	202717277	1928012319
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	2263613182	84693596	776284286
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	141673413	6436662	67894432
Будівництво	197586591	9782639	101789503
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	628244324	54623103	338604272
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1388415758	55748262	728257677
Тимчасове розміщування й організація харчування	49984008	2545519	29739763
Інформація та телекомунікації	308806497	27548560	133977273
Фінансова та страхова діяльність	168071753	14320868	91065974
Операції з нерухомим майном	1388849063	64356183	648807702
Професійна, наукова та технічна діяльність	377583716	12619144	118880189
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1195230085	12876200	204884305
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	718520597	27624815	456926743
Освіта	230135452	4585919	109911560
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	441661225	25057207	202989221
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	350140911	4856789	264399623
Надання інших видів послуг	22181895	1400860	14551641
Всього	12920209391	577727391	5837799456

Джерело: складено автором на основі [32].

Для оцінки наявності та динаміки основних засобів в економіці України в таблиці 2.3 наведемо вартість основних засобів за видами економічної діяльності за 2013-2024 роки.

Таблиця 2.3. – Вартість основних засобів за видами економічної діяльності за 2013-2024 роки, млн. грн

Вид економічної діяльності	2020	2021	2022	2023	2024
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	540463	595908	609731	692632	792866
Промисловість	4023577	4181129	4105455	4473000	4552081
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1786632	1841355	1864904	2144264	2253258
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	96785	121520	106893	121864	138628
Будівництво	131066	132939	128048	168773	191577
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів	362677	415716	438890	509085	594717
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1159770	1200428	1210355	1397047	1368087
Тимчасове розміщення й організація харчування	39140	38205	40766	47125	49053
Інформація та телекомунікації	152297	166164	177093	192197	219465
Фінансова та страхова діяльність	99319	101251	102651	113386	129636
Операції з нерухомим майном	1118271	1171330	1183383	1247229	1376269
Професійна, наукова та технічна діяльність	113824	145489	156770	167147	366154
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1685465	1668545	1191248	1201571	1183628
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	490308	472241	493669	518659	713184
Освіта	173975	193487	209346	210933	229563
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	217714	292566	332048	377546	432884
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	263810	257053	264237	270531	271329
Надання інших видів послуг	5602	8867	10865	16068	19939
Всього	10577278	11041318	10654555	11602929	12490432

Джерело: складено автором на основі [33].

Для вивчення практичних аспектів облікового забезпечення управління сільгосптехнікою об'єктом дослідження обрано ТОВ «Агроконцерн», до основних видів діяльності якого відноситься КВЕД 01.13 «Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів». Необхідно відзначити, що діяльність таких підприємств має свою специфіку, що наведена на рисунку 2.3.

Сезонний характер посіву та збирання врожаю	обмежений термін зберігання	сівозміна, посівні посадки та диверсифікація продукції
інтенсивні методи вирощування (зрошення, удобрення та боротьба зі шкідниками)	чутливість до коливань ринку, погодніх умов та вподобань споживачів	відповідність стандартам якості
запровадження технологій (тепличне вирощування, автоматизовані системи зрошення)	застосування екологічно чистих практик (органічне землеробство, інтегрована боротьба зі шкідниками та збереження води)	налагодження ефективних ланцюгів постачання (дистрибуція, роздрібна торгівля і потенційні прямі канали для споживачів)

Рисунок 2.3 Специфіка діяльності підприємств овочівництва

Джерело: власна розробка автора.

Особливості діяльності впливають як на облікове забезпечення, так і управління сільгосптехнікою підприємств та потребують врахуванню при їх розробці та реалізації.

2.2. Документальне забезпечення операцій з сільськогосподарською технікою

Основою для ведення бухгалтерського обліку на ТОВ «Агроконцерн» є національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. Документування господарських операцій, в тому числі, пов'язаних із сільгосптехнікою здійснюється відповідно до Положення про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку, відповідно до якого «первинні документи – це документи, створені у паперовій або в електронній формі, які містять відомості про господарські операції» [21].

Відповідно до прийнятої облікової політики підприємства (наказ від 16.01.2024 р. №51-АГП) під час реєстрації господарських операцій у первинних

документах, останні повинні містити обов'язкові реквізити визначені пунктом 2.3 Положення про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку: «найменування підприємства, установи, від імені яких складений документ, назва документа (форми), дата складання, зміст та обсяг господарської операції, одиниця виміру господарської операції (у грошовому та за можливості у натуральних вимірниках), посади і прізвища (крім первинних документів, вимоги до яких встановлюються Національним банком України) осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення, особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції» [21].

Інформаційні потоки у процесі документального оформлення операцій з основними засобами ТОВ «Агроконцерн» наведена на рисунку 2.4.

Рисунок 2.4 Інформаційні потоки у процесі документального оформлення операцій з основними засобами ТОВ «Агроконцерн»

Джерело: складено автором на основі даних підприємства.

Для безпосереднього документування операцій із сільгосптехнікою підприємство використовує форми скасованого Наказу Міністерства статистики

України «Про затвердження типових форм первинного обліку» від 29.12.1995 р. №352 [34].

В таблиці 2.4 наведено перелік типових форм первинних документів з обліку основних засобів, в тому числі сільгосптехніки.

Таблиця 2.4. – Первинні документи з обліку основних засобів
на ТОВ «Агроконцерн»

Типова форма	Назва документу	Примітки
ОЗ-1	Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів	Складається на кожен об'єкт окремо, а на декілька – лише коли об'єкти однотипні, мають однакову вартість і прийняті одночасно на відповідальне зберігання однією и тією ж особою
ОЗ-2	Акт приймання-передачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів	Зазначаються технічна характеристика та первісна вартість об'єкту. Актом такої форми оформляється приймання завершених робіт після добудови, реконструкції або модернізації ОЗ
ОЗ-3	Акт на списання основних засобів	Після ліквідації ОЗ і складання актів на списання ОЗ перший примірник передається до бухгалтерської служби, де на його підставі розробиться запис в інвентарному списку ОЗ
ОЗ-4	Акт на списання автотранспортних засобів	Складається в двох примірниках, підписується членами комісії, затверджується керівником підприємства або уповноваженою особою
ОЗ-5	Акт про установку, пук та демонтаж будівельної машини	Складається при встановленні, запуску демонтажу будівельної, взятої на прокат. Підписується представником машинопрокатної та механіком будівельної дільниці
ОЗ-6	Інвентарна карта обліку ОЗ	Здійснюються записи на підставі актів приймання передачі ОЗ та акту на списання ОЗ для обліку окремих об'єктів ОЗ, заповнюється в одному примірнику та зберігаються у бухгалтерській службі
ОЗ-7	Опис інвентарних карток з обліку ОЗ	Застосовується для реєстрації інвентарних карток. Складається в одному примірнику в бухгалтерській службі
ОЗ-8	Картка обліку руху ОЗ	Застосовується для обліку руху ОЗ за класифікаційними групами. Відкривається в бухгалтерській службі в одному примірнику
ОЗ-9	Інвентарний список ОЗ	Застосовуються в місцях експлуатації ОЗ для обліку кожного об'єкта за МВО. Дані, що містяться в цій формі, мають відповідати записам в інвентарних картках обліку ОЗ

Джерело: складено автором на основі даних підприємства та [34].

Графік документообороту акту приймання-передачі бухгалтерських документів з обліку сільгосптехніки подано в додатку В.

Необхідно відзначити, що зазначені форми документів з обліку основних засобів складаються за допомогою програми BAS Агро, яка використовується на підприємстві. Також з цієї програми використовується форма Відомості нарахування амортизації.

Узагальнення інформації про господарські операції з основними засобами може здійснюватися за потреби згідно Методичних рекомендацій по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку [35] теж за допомогою інструментів BAS Агро.

Крім цього, з матеріально-відповідальними особами укладаються договори про повну індивідуальну матеріальну відповідальність, які відповідають Типовій формі договору про повну індивідуальну матеріальну відповідальність за збереження матеріальних цінностей. Договори підписуються керівником, матеріально-відповідальною особою та скріплюються печаткою.

Взагалі, дослідження обліку на підприємстві показало певні проблеми документального забезпечення управління сільгосптехнікою:

- відсутність затверджених типових форм;
- перевантаженість первинних документів згідно Наказу Мінстату №352 зайвими на сьогодні показниками, які не можуть бути використані в обліку і управлінні;
- викликані цим недоліки та порушення при складанні документів;
- неможливість чітко розшифрувати складові первісної вартості придбаного об'єкта при понесенні інших витрат, ніж оплата постачальнику та інше.

2.3. Відображення в обліку та фінансовій звітності операцій з основними засобами

Проведене дослідження облікового забезпечення управління основними засобами та сільгосптехнікою на ТОВ «Агроконцерн» показало, що для їх обліку підприємство застосовує типові рахунки обліку відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку [20] (таблиця 2.5). При цьому, виходячи із змісту та видів сільгосптехнікою, відображення інформації про неї здійснюється не на всі рахунках, призначених для обліку ОЗ.

Таблиця 2.5. – Рахунки обліку операцій із сільгосптехнікою на ТОВ «Агроконцерн»

Номер рахунку	Назва рахунку	Призначення
1	2	3
10	Основні засоби	«За дебетом рахунку 10 «Основні засоби» відображається надходження (придбаних, створених, безоплатно отриманих) основних засобів на баланс підприємства, які обліковуються за первісною вартістю, сума витрат, яка пов'язана з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що призводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єкта; сума дооцінки вартості об'єкта основних засобів, за кредитом – вибуття основних засобів внаслідок продажу, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом, а також у разі часткової ліквідації об'єкта основних засобів, сума уцінки основних засобів» [20]
104	Машини та обладнання	«ведеться облік машин та обладнання» [20]
105	«Транспортні засоби»	«ведеться облік транспортних засобів» [20]
131	Знос основних засобів	«узагальнюється інформація про суму зносу тих необоротних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 «Основні засоби» [20]
152	Придбання (виготовлення) основних засобів	«призначений для обліку витрат на придбання або виготовлення власними силами матеріальних активів, облік яких ведеться на рахунку 10» [20]
286	Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу або розподілу	«ведеться облік наявності та руху необоротних активів та груп вибуття, які визнаються утримуваними для продажу» [20]

Продовження таблиці 2.5

1	2	3
712	Дохід від реалізації інших оборотних активів	«узагальнюється інформація про доходи від реалізації необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу» [20]
943	Собівартість реалізованих виробничих запасів	«ведеться облік собівартості реалізованих необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу» [20]

Джерело: складено автором на основі даних підприємства та [20].

Аналітичний облік сільгосптехніки ведеться щодо кожного об'єкту окремо окремих за інвентарними одиницями у розрізі призначених матеріально-відповідальних осіб.

Інвентарний номер закріплюється за об'єктом сільгосптехніки на весь час її знаходження на даному підприємстві. Інвентарні номери об'єктів, що вибули, не присвоюються іншим об'єктам основних засобів, які надійшли на підприємство, протягом періоду.

Аналітичний облік зносу (накопиченої амортизації) сільгосптехніки ведеться відповідно за її видами.

Зафіксована в первинних документах та регістрах бухгалтерського обліку інформація про сільгосптехніку підприємства відображається у фінансовій звітності підприємства, яка передбачена НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [18]:

- форма 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- форма 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

Крім цього інформація про сільгосптехніку подається у формі 5 «Примітки до річної фінансової звітності» відповідно до Наказу Міністерства фінансів «Про Примітки до річної фінансової звітності» [36].

Порядок розкриття інформації про сільгосптехніку у зазначених формах фінансової звітності наведемо в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6. – Розкриття інформації про сільгосптехніку у фінансовій звітності

ТОВ «Агроконцерн»

Назва статті	Код рядка	Зміст інформації, що розкривається
Форма 1		
Основні засоби		<p>«Наводиться вартість власних та отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, які віднесені до складу основних засобів згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби", затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 року № 92, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 18 травня 2000 року за № 288/4509 (зі змінами), а також вартість основних засобів, отриманих у довірче управління або на праві господарського відання чи праві оперативного управління. У цій статті також наводиться вартість інших необоротних матеріальних активів.</p> <p>У цій статті наводяться окремо первісна (переоцінена) вартість, сума зносу основних засобів (у дужках) та їх залишкова вартість. До підсумку балансу включається залишкова вартість, яка визначається як різниця між первісною (переоціненою) вартістю основних засобів і сумою їх зносу на дату балансу» [25]</p>
Форма 2		
Інші операційні доходи		<p>«відображаються суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг): дохід від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; дохід від роялті, відсотків, отриманих на залишки коштів на поточних рахунках в банках, дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій), необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття, дохід від списання кредиторської заборгованості, одержані штрафи, пені, неустойки тощо.» [25]</p>
Інші операційні витрати		<p>«відображаються собівартість реалізованих виробничих запасів, необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття; відрахування на створення резерву сумнівних боргів і суми списаної безнадійної дебіторської заборгованості відповідно до Положення (стандарту) 10; втрати від знецінення запасів; втрати від операційних курсових різниць; визнані економічні (фінансові) санкції; відрахування для забезпечення наступних операційних витрат, а також усі інші витрати, що виникають в процесі операційної діяльності підприємства (крім витрат, що включаються до собівартості продукції (товарів, робіт, послуг))» [25]</p>
Форма 5		
Машини та обладнання	130	<p>відображається наступна інформація про сільгосптехніку, що входить до складу машин та обладнання: залишок на початок року, надійшло за рік, переоцінка, вибуло за рік, нараховано амортизації за рік</p>
Транспортні засоби	140	<p>відображається наступна інформація про сільгосптехніку, що входить до складу транспортних засобів: залишок на початок року, надійшло за рік, переоцінка, вибуло за рік, нараховано амортизації за рік</p>

Джерело: складено автором на основі даних підприємства та [25; 36].

З проведеного дослідження практичних аспектів облікового забезпечення управління сільгосптехнікою можемо зробити висновок, про те система бухгалтерського обліку та фінансової звітності на ТОВ «Агроконцерн» дозволяє в цілому зафіксувати інформацію для цілей управління. При цьому з метою спрощення та удосконалення облікової роботи та підвищення якості отриманої інформації необхідно:

- спростити та затвердити форми первинних документів з обліку основних засобів;
- розробити документ з формування первісної вартості об'єкта основних засобів;
- розробити додаткові аналітичні рахунки для обліку виробничих та невиробничих основних засобів, власних та орендованих на умовах фінансової оренди тощо.

Висновки до розділу 2

Проведене дослідження практики облікового забезпечення управління сільгосптехнікою на підприємствах сільського господарства дозволило зробити наступні висновки:

1. Значний негативний вплив на галузь спричинило військове вторгнення росії. Збитки охоплюють вкрадені, знищені або пошкоджені активи на загальну суму 10,3 млрд доларів США, а сільськогосподарська техніка становить 56,7 % від втраченої вартості. За оцінками, 181 000 одиниць сільськогосподарської техніки були пошкоджені або знищені.

2. Встановлено окремі тенденції розвитку сільського господарства: у 2024 році його частка в загальному обсязі реалізованої продукції становить 5%, рівень інвестицій вищий за середній по економіці так само як і коефіцієнт зносу матеріальних необоротних активів по сільському господарству та економіці в цілому на кінець 2024 року становить 44,7%.

3. Виявлено проблеми документального забезпечення управління сільгосптехнікою: відсутність затверджених типових форм; перевантаженість первинних документів згідно Наказу Мінстату №352 зайвими на сьогодні показниками, які не можуть бути використані в обліку і управлінні; викликані цим недоліки та порушення при складанні документів; неможливість чітко розшифрувати складові первісної вартості придбаного об'єкта при понесенні інших витрат, ніж оплата постачальнику та інше.

4. Для обліку сільгосптехніки підприємство застосовує типові рахунки обліку відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку та форми звітності за НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ

На основі проведеного дослідження теоретичних та практичних аспектів облікового забезпечення управління сільгосптехнікою варто виділити можливі шляхи його покращення, що можуть стосуватися: облікової політики, документування та розкриття у фінансовій звітності.

На підставі проведеного аналізу Наказу «Про облікову політику ТОВ «Агроконцерн» від 16.01.2024 року №51-агп пропонуємо оновити редакцію цього наказу щодо основних засобів за структурою, наведеною на рисунку 3.1.

Відзначимо, що із наведеного переліку пункти 1, 4-6, 9-14 не знайшли свого відображення у діючому наказі. Неформалізована облікова політика підприємства впливає на:

- загальний рівень організації обліку;
- порушення при веденні обліку та складанні звітності;
- зрозумілість фінансової звітності;
- застосування інших «зручних» податковим органам методів, на відміну від тих, які застосовувалися на підприємстві тощо.

На нашу думку, ще одним «із напрямків удосконалення обліку є затвердження типових форм обліку основних засобів для документування операцій з їх надходження, амортизації, ремонту, консервації, списання, вибуття, якими необхідно доповнити Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів. Такі документи передусім повинні відповідати вимогам статті 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [10].

На практиці досліджуваного підприємства та інших підприємствах галузі є проблема систематизації, повного відображення та документування усіх понесених витрат, які включаються до первісної вартості об'єкта основних засобів.

Рисунок 3.1 Розкриття інформації про основні засоби та інші необоротні матеріальні активи в наказі про облікову політику

Джерело: власна розробка автора.

Запропонована нами форма Відомості формування первісної вартості об'єкта основних засобів, наведена в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1. – Відомість формування первісної вартості об'єкта основних засобів

Назва об'єкта ОЗ		Оприскувач Georgia	
Витрати, що включаються до первісної вартості	Назва документа	Дата та номер	Сума грн
суми, що сплачуються постачальникам та підрядникам	<i>Видаткова накладна</i>	<i>01.03.2025 р. №56</i>	<i>66761,60</i>
реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі	-	-	-
суми ввізного мита	-	-	-
витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів	-	-	-
витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження	<i>Акт надання послуг</i>	<i>01.03.2025 №122</i>	<i>15000,00</i>
інші витрати	-	-	-
Всього витрат, включених до первісної вартості			<i>81761,60</i>
Відображено в акті введення в експлуатацію (вибуття) основних засобів (номер та дата)			<i>10.03.2025 р. №12-ОЗ</i>

Джерело: власна розробка автора.

Аналіз відповідності практичним вимогам Акту приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів за типовою формою №ОЗ-1, що широко використовується на практиці показав надмірну кількість показників та реквізитів, які не відносяться до обов'язкових реквізитів первинних документів згідно з Положенням про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку [21] та не мають значення в управлінні.

Варто враховувати, що «серед 43 реквізитів форми №ОЗ-1 до обов'язкових відповідно до Положення про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку можна віднести лише 14, а ще 8 є такими, що розширюють зафіксовані дані та є доцільними для цього виду господарських операцій. За таких умов зростає роль та відповідальність бухгалтерів у самостійній розробці документів. З метою належного інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку, впорядкування документування операцій, підвищення достовірності та якості обліку, спрощення роботи бухгалтерів,

економії ресурсів підприємствами, необхідно провести інвентаризацію усіх скасованих первинних документів та запропонувати форми документів, які б носили рекомендаційний характер» [22]. Аналіз відповідності потребам форми ОЗ-1 наведено в додатку Г.

Для покращення документального забезпечення господарських операцій з введення в експлуатацію та вибуття основних засобів рекомендуємо до застосування форму Акту введення в експлуатації (вибуття) основних засобів, фрагмент якого наведений на рисунку 3.2.

Акт введення в експлуатацію (вибуття) основних засобів							
Номер документа	Дата складання		ПІБ матеріально-відповідальної особи		Вид операції		
10-ОЗ	10.03.2025		Андрійчук О.П.		Введення в експлуатація		

Здавач / одержувач	Дебет	Кредит	Первісна вартість		Номер		Дата введення в експлуатацію
	субрахунок	субрахунок	згідно відомості формування первісної вартості об'єкта ОЗ (номер, дата)	Сума, грн	заводський	інвентарний	
ТДВ «Техро»	105	152	№10 від 01.03.2025	81761,60	1256-PP	2025-10	10.03.2025

Рисунок 3.2 Акт введення в експлуатацію (вибуття) основних засобів

Джерело: власна розробка автора.

За наведеним прикладом, на нашу думку, варто спростити інші первинні документи для операцій з основними засобами. Форми таких документів необхідно включити як рекомендаційні до Методичних рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів [35].

Це дозволить чітко задокументувати операції з основними засобами, спростити ведення обліку, зменшити кількість використаного часу облікових працівників, а також надасть можливість підприємствам доповнювати та змінювати показники первинних форм відповідно до власних інформаційних та управлінських потреб.

Запропоновані заходи з удосконалення облікової політики підприємства, структурованого подання альтернативних методів обліку, розробки та уніфікації первинних документів дозволяють досягти основну мету бухгалтерського обліку та фінансової звітності – отримати якісну, достовірну та повноту інформацію про основні засоби як основне джерело управління ними.

Висновки до розділу 3

Теоретичне та практичне дослідження облікового забезпечення управління основними засобами та сільгосптехнікою дало змогу зробити наступні висновки та пропозиції:

1. Запропоновано структуровану форму розкриття в обліковій політиці підприємства методів обліку основних засобів, що дозволяє: підвищити загальний рівень організації обліку, уникнути порушень при веденні обліку та складанні звітності, забезпечити зрозумілість фінансової звітності, убезпечити підприємство при проведенні податкових перевірок.

2. Запропоновано форму Відомості формування первісної вартості об'єкта основних засобів, що дозволяє систематизувати, достовірно відобразити та задокументувати усі понесені витрати, які включаються до первісної вартості об'єкта основних засобів.

3. Для покращення документального забезпечення господарських операцій з введення в експлуатацію та вибуття основних засобів розроблено форму Акту введення в експлуатації (вибуття) основних засобів, що дозволить чітко задокументувати операції з введення / вибуття основних засобів, спростить ведення обліку, зменшить кількість використаного часу облікових працівників та підвищити якість управління.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження теоретико-практичних основ облікового забезпечення управління сільськогосподарською технікою дозволило систематизувати наступні висновки та пропозиції.

1. Уточнено зміст основних понять за темою дослідження: сільгосптехніка, основні засоби, види основних засобів, що дозволяє покращити організацію обліку операцій з матеріальними необоротними активами.

2. Виявлено особливість система бухгалтерського обліку, яка виступає одночасно джерела інформації та інструментом управління сільгосптехнікою. Обґрунтовано, що під «обліковим забезпеченням управління сільгосптехнікою» варто розуміти сукупність облікових показників про її наявність, стан та оцінку, а також методів обліку, які здійснюють безпосередній вплив на значення таких показників.

3. Виявлено та згруповано основні проблеми обліку сільгосптехніки як частини ОЗ: документування операцій з ОЗ, визнання та оцінка об'єктів ОЗ; нарахування амортизації ОЗ, методика відображення окремих операцій з ОЗ на рахунках обліку, визначення ліквідаційної вартості, програмне забезпечення обліку ОЗ, узгодження показників бухгалтерського та управлінського обліку, відмінності бухгалтерського та податкового законодавства щодо ОЗ, розкриття інформації про ОЗ у фінансовій звітності, облік ОЗ в умовах війни тощо.

4. Встановлено значний негативний вплив на галузь сільського господарства в Україні спричинило військове вторгнення росії, Зокрема, вкрадені, знищені або пошкоджені активи на загальну суму 10,3 млрд доларів США, а сільськогосподарська техніка становить 56,7 % від втраченої вартості. За оцінками, 181 000 одиниць сільськогосподарської техніки були пошкоджені або знищені.

5. Встановлено, що для бухгалтерського обліку сільгосптехніки підприємства галузі застосовують типові рахунки обліку відповідно до

Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку та форми звітності за НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» в розрізі відповідної аналітики за об'єктами.

6. Обґрунтовано доцільність системного та повного розкриття в обліковій політиці підприємства методів обліку основних засобів, що дозволяє: підвищити загальний рівень організації обліку, уникнути порушень при веденні обліку та складанні звітності, забезпечити зрозумілість фінансової звітності, убезпечити підприємство при проведенні податкових перевірок.

7. Для покращення документального забезпечення господарських операцій з основними засобами запропоновано форми Відомості формування первісної вартості об'єкта основних засобів, та Акту введення в експлуатації (вибуття) основних засобів, що дозволить чітко задокументувати операції з формування первісної вартості сільгосптехніки, введення / вибуття основних засобів та спростить ведення обліку, зменшить кількість використаного часу облікових працівників та підвищити якість управління тощо.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Про Правила дорожнього руху : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 р.№1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.10.2025).
2. Види та призначення сільськогосподарської техніки. URL: https://agrokar.com.ua/vydy-ta-pryznachennia-silskohospodarskoi-tekhniky/?srsltid=AfmBOoqlyrEdmeg3s1zcHJfXOii-I5wIV_Dx--mPac7ptWGXU7sw4Frt (дата звернення: 20.10.2025).
3. Види сільськогосподарської техніки та важливість її правильного вибору. URL: <https://itechua.com/other/152386t> (дата звернення: 20.10.2025).
4. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 20.10.2025).
5. Основні засоби : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку №7, затв. «» : Наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. №92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення 20.09.2025).
6. Основні засоби : Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку №16, затв. Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text (дата звернення: 20.10.2025).
7. Бойко Р.В., Воронко Р.М., Редченко К.І. Облікове забезпечення системи управління основними засобами підприємства: організаційний аспект. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2022. №70. С. 13-19. Бойко Р.В., Чік М.Ю., Побережниченко М.В. Оцінка основних засобів у системі управління необоротними активами підприємства. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2023. №71. С. 36-42.

8. Кухта К.О., Орошан Т.А. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку і аналізу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №21-22. С. 106-111.
9. Даценко Г.В., Кудирко О.М., Лобачева І.Ф. Особливості обліку та внутрішнього контролю операцій з основними засобами підприємства. *Таврійський науковий вісник*. 2023. №15. С. 278-287.
10. Сич А.М. Актуальні проблеми обліку основних засобів. *Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю в умовах глобалізації економіки: матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 7 листопада 2025 р.)*. / відп. ред. О.А. Нужна. Вип. 19. Луцьк: ВІП ЛНТУ, 2025. С. 467-469. URL: <https://drive.google.com/file/d/1ayuCFkLwbT7NbEftDfyo193-nTQkzmyR/view> (дата звернення: 20.10.2025).
11. Вітер С.А., Гайдучок Т.С., Василенко Т.М. Порівняльний аналіз обліку основних засобів за бухгалтерським та податковим законодавством: проблемні аспекти сучасного періоду. *Інклюзивна економіка*. 2024. №3 (05). С. 20-27.
12. Бойко Р.В., Чік М.Ю., Побережниченко М.В. Оцінка основних засобів у системі управління необоротними активами підприємства. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2023. №71. С. 36-42.
13. Олійник Т.Г., Онопрійчук Д.О., Пшеничний І.С. Ефективність управління основними засобами аграрних підприємств. *Сучасна економіка*. 2024. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/efficiency-of-management-of-private/> (дата звернення: 20.10.2025).
14. Черкашина Т.В. Проблемні питання обліку основних засобів в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. № 9 (322). С. 29-36.
15. Матвійчук Л. Формування інформаційно-організаційної системи управління та обліку основними засобами аграрних підприємств. *Економічний дискурс*. 2021. №1. С. 41-51.
16. Задорожний З., Муравський В., Костецький Я., Задорожний М. Удосконалення обліку необоротних активів у системі ефективного управління

ними. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. №5 (46). С. 149-160.

17. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 року № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

18. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку №1, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 20.10.2025).

19. Оренда : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку №14, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 28.07.2000 р. №181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

20. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

21. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. №88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

22. Чудовець В.В. Відображення в обліку та фінансовій звітності операцій з основними засобами: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*.2025. 79. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-129> (дата звернення: 20.10.2025).

23. Дохід : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку №15, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

24. Витрати : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку №16, затв. Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

25. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

26. Гончаренко А.І., Мельник Т.Г. Визнання та оцінка основних засобів підприємства за національними та міжнародними стандартами. *Економіка та суспільство*. 2022. №46. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2020>. (дата звернення: 20.10.2025).

27. Смоляр М.В., Радіонова Н.Й. Облік основних засобів із використанням новітніх інформаційних технологій. *Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості : матеріали III Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених*, м. Київ, 17 листопада 2022 року. Т. 2. Київ : КНУТД, 2022. С. 195-199.

28. Китайчук Т.Г., Копичкова І.В. Особливості нарахування амортизації основних засобів в умовах воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. №19-20. С. 74-82.

29. Сулима М.О., Смірнов Д.Р. Облік основних засобів підприємства в умовах воєнного стану. *Інфраструктура ринку*. 2023. Випуск 70. С. 188-193.

30. Сільське господарство України: від російського вторгнення до європейської інтеграції. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/760432/EPRS_BRI\(2024\)760432_XL.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/760432/EPRS_BRI(2024)760432_XL.pdf) (дата звернення: 20.10.2025).

31. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності за 2010-2024 роки. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm (дата звернення: 10.11.2025).

32. Наявність і рух необоротних активів за видами економічної діяльності за 2024 рік. Державна служба статистики України. URL:

https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ibd/osn_zas/arh_neob_akt_za_ved_u.htm
(дата звернення: 10.11.2025).

33. Вартість основних засобів за видами економічної діяльності за 2013-2024 роки. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/ibd/voz/voz_u/arh_voz_u.htm
(дата звернення: 10.11.2025).

34. Про затвердження типових форм первинного обліку : Наказ Міністерства статистики України від 29.12.1995 р. №352. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0352202-95#Text> (дата звернення: 20.09.2025).

35. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів : Наказ Міністерства фінансів України від 30.09.2003 р. №561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

36. Про Примітки до річної фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.2000 р. №302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0904-00#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

37. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12.07.2001 року №2658-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

38. Кузьмак О.І., Чудовець В.В. Сучасні тенденції розвитку контрольної функції бухгалтерського обліку. *Економічний форум*. 2022. №1. С. 114-119.

39. Чудовець В.В. Облік і звітність власного капіталу: практична складова. *Економіка та суспільство*. 2024. №70. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-186> (дата звернення: 20.10.2025).

40. Property, plant and equipment. URL: <https://www.accaglobal.com/gb/en/student/exam-support-resources/fundamentals-exams-study-resources/f7/technical-articles/pre.html> (дата звернення: 20.10.2025).

41. Буркова Л.А., Зволь В.О. Проблемні аспекти обліку основних засобів та напрями їх вирішення. *Вчені записки КНЕУ*. 2022. №26 (1). С. 142-150.

42. Гавриленко Н.В. Деякі обліково-аналітичні проблеми ремонту основних засобів та їх вирішення. *Економіка та суспільство*. 2022. №40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1445> (дата звернення: 20.10.2025).

43. Дерій В., Романів Р., Гуменна-Дерій М. Облік і звітність про МШП у будівництві: стандарти відображення, проблеми ідентифікації та організації. *Вісник економіки*. 2022. №3. С. 101-122.

44. Концептуальна основа фінансової звітності. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2019_RB_ConceptualFramework_ukr_AH.pdf (дата звернення: 20.10.2025).

45. Костюнік О.В., Чайковська Т.С. Методологічні засади обліку необоротних активів. *Молодий вчений*. 2022. №7(83). С. 111-114.

46. Кухта К.О., Орошан Т.А. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку і аналізу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №21-22. С. 106-.

47. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ Мінфіну України від 02.09.2014 р. №879. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення: 20.10.2025).

48. Порядок подання фінансової звітності : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-п> (дата звернення 20.10.2025).

49. Про затвердження типових форм з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору та порядку їх складання : Наказ Міністерства фінансів України від 13.09.2016 № 818. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-16#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

50. Про затвердження типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів : Наказ Міністерства фінансів України від 22.11.2004 р. №732. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1580-04#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

51. Цивільний кодекс України 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#doc_info (дата звернення 20.10.2025).

52. Чудовець В.В. Актуальні питання бухгалтерського обліку основних засобів. *Детермінанти соціально-економічного відновлення держави, регіонів та суб'єктів господарювання» : Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (14 листопада 2025 року)*. Рівне, 2025. Національний університет водного господарства та природокористування. URL: <https://drive.google.com/file/d/1yvcbYBSHpf0HcgkMGXFnpPQavok0-32N/view?usp=sharing> (дата звернення: 20.10.2025).

53. Чудовець В.В. Актуальні проблеми документування операцій із основними засобами. *Система бухгалтерського обліку, аналізу, контролю та оподаткування в умовах сталого розвитку: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (16-17 жовтня 2025 р.)*. м. Київ – м. Умань, 2025. С. 114-116. URL: https://oblik.udau.edu.ua/assets/files/2025-2026/naukovi-zahodi/_zbirnik_vnpk-2025.pdf (дата звернення: 20.10.2025).